

Ängen

Ängsmarkerna hyser en ängsflora typisk för näringsfattiga marker. På den torra ängen dominerar blodnäva, bockrot, gulmåra, rölleka och svartkämpar. Här finns också tjärblomster, brudbröd och Adam och Eva. Runt husen finns gamla trädgårdsväxter som såpnejlika, körvel och kejsarkrona.

Runt Skomakarstugan finns ett bestånd av sötkörsbär. Nedan

för brunnen finns ett friskare ängsparti med strandvänderot och nattviol. Större delen av den friskare ängen var tidigare uppodlad och är därför i dag inte så artrik.

Andra delar var tidigare ganska igenväxta. I borte änden av ängen ser man grunden efter en liten ladugård. Den sista kon försvann från ön 1930. En mindre ängslycka finns också på norra delen av ön. Idag hävdas ängsmarkerna av Naturskyddsföreningen. Ängsslätter sker i augusti var je år.

Nere i viken bakom alarna finns en liten strandäng med stora tångvallar. En mycket liten sandstrand finns i sundet mot Lilla Sandböte.

Skogen

Opåverkad gammal hållmarkstallskog dominerar på ön. I små sänkor finns fuktiga re partier. Skogen är rik på bär och svamp. Det finns gott om lågor och omkullblåsta träd. Det finns få stigar och det är ofta svårt att ta sig fram. Nära toppen av ön finns "stentorg" som är rester av forntida stränder. Från toppen har man milsvidd utsikt över skärgården. Vid klart väder ser man ända till Huvudskär. Tätare barrskog finns på mindre områden med sval lad morän. Stränderna är klippiga och otillgängliga.

SKÄRGÅRDSSTIFTELSEN
Skeppsholmen • Box 7669 • 103 94 Stockholm
Telefon 08-44 56 00
www.skargardsstiftelsen.se

Naturskyddsföreningen

Åsögatan 115 • Box 4625 • 116 91 Stockholm
Telefon 08-702 65 00
www.naturskyddsforeningen.se

Besöksinformation

Välkommen till Sandböte

Här kan du uppleva en unikt välbevarad skärgårdsmiljö. Bebyggelsen har anor från 1700-talet.

Ön är naturreservat med naturskog och ängsmiljöer som breder ut sig över en sandavlagring från istiden. Ön är höglänt, högsta höjd 37 meter över havet, och klädd med hållmarkstallskog. Terräng en är till större delen svårframkomlig.

Stora och lilla Sandböte ägs och förvaltas av Skärgårdsstiftelsen. Svenska Naturskyddsföreningen hyr delar av bebyggelsen på ön för uthyrningsverksamhet till medlemmar i föreningen.

Namnet Sandböte kommer sig dels av sandavlagringen, dels av att ön sannolikt ingick i det forntida vårdkasesystemet (böte betyder vårdkase). Ön ligger strategiskt placerad vid en gammal farled in mot Stockholm.

SKÄRGÅRDSSTIFTELSEN

Naturskyddsföreningen

Husen

Annas stuga är en parstuga med ursprung från 1770-talet. Det ursprungliga huset brann ned år 2001. Redan ett år efter branden stod en noggrant utförd kopia av huset på plats. Under Skärgårdsstiftelsens ledning växte ett helt nybyggt sjuttonhundratals torp fram ur askan, byggt med gamla metoder och material. Det är nu inrett som museum i stiftelsens regi med inventarier från Bygdemuseet Ornö Sockenstuga.

Från början var huset en timrad enkelstuga, som byggdes till med farstu och kammare på 1880-talet.

Den återskapade Annas stuga.

Claras stuga - hyrs ut till SNF-medlemmar.

på ön, dog 1967. Nu har Bygdemuseet Ornö Socken stuga iordningställt ett litet båtbyggeri- och fiskemuseum här.

Sjöboden är sannolikt från början av 1800-talet, här fanns tidigare de ålderdomliga fiskeredskap som nu visas i museet.

Båtbyggerverkstaden och Annas stuga är sommartid öppna för besök söndagar mellan 11.00 och 16.00.

Båtbyggerverkstaden och sjöboden.

Claras stuga och båtbyggerverkstaden byggdes 1913-14 av båtbyggaren Henning Carlsson, som var barnfödd på ön. Hans far Carl Gustav, Bötöfar kallad, tillbringade sina sista år i Skomakarstugan, det lilla undantaget ovan på matkällaren bakom Claras stuga.

Båtbyggerverkstaden lämnades i princip orörd när Johannes Söderman, den siste fastboende båtbyggaren

Anna Lindhagen, oljemålning av Johannes Söderman.

Sandböte under 1900-talet

År 1930 köptes Sandböte av Anna Lindhagen, en välkänd stockholmsprofil med stort naturvårdsintresse. Fastigheten avsöndrades då från Sundby på Ornö. Samtidigt köpte hon husen av Henning Karlsson. Året efter arrenderade hon ut ön på livstid till fiskaren och båtbyggaren Johannes Söderman från Mejfjärd, som flyttade hit med hustrun Clara och dottern Jane. Anna Lindhagen använde samtidigt ön som sommarnöje och bodde i Annas stuga. Hon fick öarna fridlysta som naturminnesmärken 1938.

När Anna dog 1941 testamenterades ön till en stiftelse som fick i uppdrag att bevara ön för framtiden. Stiftelsens arbete kom dock aldrig igång och 1958 beslutade regeringen att Svenska Naturskyddsföreningen skulle träda in i dess ställe. Tio år senare fick föreningen lagfart på fastigheten.

Familjen Söderman bodde permanent på Sandböte till 1966. Johannes dog året därpå och änkan Clara bodde kvar sommartid en bit in på 1980-talet. När hon dog 1989 fick Naturskyddsföreningen tillträde till ön och inledde strax därefter sin uthyrningsverksamhet. År 2001 överläts fastigheten till Skärgårdsstiftelsen, som bedömdes ha bättre resurser och möjligheter att bevara den unika kulturmiljön.

I Anna Lindhagens testamente står att "stugorna kan upplåtas till personer som djupt intresserar sig för naturen och dess bevarande", vilket är grunden till Naturskyddsföreningens uthyrningsverksamhet bland medlemmarna. Många naturintresserade medlemmar från hela landet har här fått tillfälle att njuta av naturen i denna fina och välbevarade skärgårdsmiljö.

Johannes Söderman reder ut näten. Ur Höskaret 10/94.

Claras stuga hyrs ut under vår, sommar och höst till medlemmar i Svenska Naturskyddsföreningen, veckovis på sommaren och helger under vår och höst. Hyrestillfällena lottas ut bland de medlemmar som anmält intresse före den 1 april varje år. Kontakta Anders Friström på Naturskyddsföreningens kansli, 08-702 65 00. E-post: anders.fristrom@naturskyddsforeningen.se

Mer information om Sandböte och uthyrningsverksamheten finner du på: www.naturskyddsforeningen.se/vad-du-kan-gora/som-medlem/hyr-en-stuga/

**Claras stuga är uthyrd under sommarsäsongen
vi ber besökare att vänligen respektera tomtplatsen.**